

gignitur, proprius uero ipse cuiuslibet generatiōis finis est. Hinc aperte patet, quod anima uegetatiua sensitiae, & sensitua intellectuue materia fit, idest corpus anima i formatum antecedente, sequētis immediate animae materia est. Viuūt enim ait fetus aialiū in utero scilicet. Fecunda quoq; spermata usq; ad aliquid, quousq; uidelicet fecūda sunt, uiuūt, & uiuūt nō minus q̄ plātē, quāuis illi actu, hāc in potentia, ut paulo post dicturus est, & progrediētia sensitua quoq; aiām habēt, nō enim simul animal & homo gignitur, sed prius animal in utero, per sensitua animā est, deinde homo, neq; animal & equus simul sunt, nā quāuis animā sensitua nō aliā q̄ equinā habet, & sic in animaliu genere ponitur, prius tamen hāc, q̄ equi membra pfecta atq; figurā habet, ac ideo nō est simul animal & equus, sed prius animal q̄ equus, postremo deinde inquit finis gignitur. Finis enī in naturalibus ipsa forma est, quare patet animam intellectuā formā esse sensituae, & hāc uegetatiuae, hāc autem formā, & hic finis proprius inquit cuiuslibet generatiōis est. Generatio enī est formae in materia i ductio. Quare cuiuslibet generatiōis forma finis est propria, sicut i generatiōe equi, forma equi. In generatiōe hominis, forma hominis. Nō possum hic nō mirari, q, nōnulli multitudinē, ut aiūt formarum fugientes, adueniēte aiō utraq; praecedēte uane scere cōtēdūt, eodēq; pacto uegetatiuā, cū accesserit sensitua. Quā ad rē, ab uniuersalibus dictis Aristotelis trahere solet argumēta, nec animaduertūt, aliter in genere, aliter i parte dici oportere, nā in genere materia &

L

forma & quasi simplices cōpositi partes dicuntur in parte, forma quidē similiter simplex, materia uero cōposita est. Et quoniā oīs cōpositio ex materia & forma est, erit materia cōposita, quā secundam appellāt, & hic ē progressus, quē incipiēs septimo de historiis animalium enucleare, ostēdit, hic progressus etiā p̄ diffinitionē animae p̄spicitur. Anima est enī inquit prima enthelechia corporis phýsici organici potētia uitā habentis. Potentia certe uitam habere, nō simpliciter, neq; uno modo, sed pro natura rerū intelligi debet, nō enī omne corpus phýsicum uegetatiuā potest suscipere animā, sed quod natū ad illā ē, nec omne corpus uegetans potētiā habet ad sensitiuam, sed quod natū est, nec omne corpus sensitiuā formatū aīa, subici potest intellectuē. Sed solū quod ex homine est. Certior quādam enī est sensus hominis. Progressus igitur seruatur, ut ī septimo de aīalibus dicitur, quā queniadmodū, corpus hoc phýsicū uegetatiuē animae subicitur, ita corpus uegetās nō omne, sed hoc, siue tale, materia est sensitiuā, & sensitiuū corpus similiter, nō omne, sed sic dispositū potētiā habere nō materialē, ut superiora, sed solū aptitudinalē, ut sic dicā, ad suscipiēdā rationalē aīam. Quare corpus quod ponitur in diffinitione, potētia uitā habet, phýsicū quidem, atq; organicū uegetatiuā, uegetans uero sensitiuā, sentiens autē rationalē, & sic progressus seruatur, & diffinitio recte intelligitur. Qui autē dicūt adueniente p̄fectiore forma, praeedētes euanescere, nō uident materiā cum tendat ad formā, quae finē affert generationi, p̄ficiēdo uim p̄ procedere, nō enī uegetatiuā inmisit animā, ut ad

ueniente sensitua eā destrueret, sed toto uegetante corpore, loco materiae subiecto perficeret, similiter in corpus humanū sensitua induxit, nō ut infusa rationali eā eiceret, sed ut totū sentiens corpus, sicut subiecta sibi materia perficeret. Quod autē progressus ita fiat, sicut ipse dicit. ut imperfectiora, sicut materia, perfectioribus subiiciantur, etiā à reliquis, quæ remanēt corrupta, uel ablata anima patet. Corpus enī nō materia prima remanet. Quod si præcedentes ipse deficiūt, idest materia propinqua labascit & defluit, remotior enī in oibus remanet, quia non à nihilo, sed à uiliore corpore ad perfectius, & anima, & corpus fuit assumptum, sed hoc longius à proposito. Quare ad rem redeamus. Addit deinde iccirco de intellectu, & quādo & quō accipiūt ea, quæ hoc principio participant, & unde magnā habet ambiguitatem, propterea oportet pro uiribus, & ut possibile est accipe, nutritiuū igitur animā, patet quia putandū est & semina separata, & spermata potentie nō a actu habere, anteaquā sicut separati fetus trahāt alimētū, & aie opus faciāt. Primum enī oia plātarū uiuere uitā uidentur. Patet autē quia cōsequenter de sensitua etiā aia, & de intellectu dicendū est, necesse enī est potentia priusquā a actu omnes habere, necesse etiā est, aut inasci omnes, cū prius nō essent, aut omnes præfuisse, aut quasdam sic, quasdam nō, & inasci, aut in materia, ingressas in spina masculi, aut huc inde uenisse, & in ipso masculino, aut de foris omnes aduenisse, aut nullam, aut quasdam sic, quasdam nō. Iccirco inquit magnam habet ambiguitatem, de intellectu quādo uidelicet & quō accipiūt ea, quæ hoc principio par-

L ii

icipant, idest quando & anima intellectuā corpus in-
format, & unde, idest à quo agente accipiūt, putandū
deinde ait, & semina plantarū & spermata aialiuū se-
parata, idest anteaquam illa in terram, hæc in uterum
proiiciantur, potentia nō habere nutritiuam, idest uege-
getatiuam animā, hic patet, quando in superioribus di-
cebatur, sperma & fetus animalium, nō minus q̄ plan-
tas uiuere, quod uiuere potentia quidē quantum ad sp̄-
mata, actu autem, quantum ad fetus capiebat, sed nec
proiecta in terram, aut in uterū actu uiuūt, nisi fiat si-
cut separati fetus animalium aut plantarū, & animæ
opus faciant, quod de sensitua quoq̄; anima intellectu-
uaq̄; similiter dicendum esse iquit. Necesse. n. est, ut sp̄-
mata prius potentia q̄ actu omnes habēt animas. Hic
ut ab inferioribus aptissime uidetur, potentia dupliciter
capitur, num quantum ad uegetatiuam, & sensitiuam
animam spectat, semina & spermata habent animas,
potentia, quæ insita est in ipsis, & hæc ex materia ipso-
rum per actionem naturalem, in actuū elicitur. Quan-
tum uero ad intellectuam, spermata hominū habent
ipsam potentia, non insita, nec simili potentia aliorum sp̄-
matum, uel seminum, sed solum, quia possunt, fetus su-
scipere ipsarū, nō ex potentia spermatis progressam, sed
de foris infusam, nam cum informatus anima uegetati-
ua & sensitua fuerit fetus humanus, tunc aptus natus
est infusam accipere intellectuam animam, necesse etiam
est, aut inasci omnes, cum prius nō essent, nec actu, nec
in potentia spermatica, aut omnes uel actu, uel in poten-
tia fuisse spermatica, idest naturaliter in spermate insu-

tas fuisse uel præfuisse, dicit actu extinxisse sine corpore, sicut ex inferioribus patet, & inasci, aut in materia, in factu ipso, uidelicet, ita ut nõ ingrediatur, nec actu, nec potētia in sperma masculi, aut huc ide uenisse in materiā scilicet, & in factū, à spermate masculi uenisse, quoniā in spermate masculi præfuisent innatæ, & in ipso masculo, aut de foris, idest nõ ex potentia matricæ oēs aduenisse, aut nullā, aut quasdā sic, quasdā nõ. Notari autē summopere uerbū, inasci debet, quoniā eodem uerbo usus est in primo de anima, sicut dictū est, inasci enī ut ait dicuntur, quæ prius nõ erant, nec actu uidelicet, nec potētia, & postea sic infusa sunt, ut nusquā fuerit, anteaquā in materiā infusa sunt. Demōstrat deinde nõ esse possibile oēs has tres animas, aut actu, aut materiali potentia, sine corpore præfuisse, manifestū hic est, nā nequā ipsos p seipsas ingredi possibile, cū inseparabiles sint, nequā in corpus ingredi, sperma enī pmutati alimenti supfluitas est. Impossibile ait est sine corpore illa principia esse, quorum operatio corporalis est, sicut incedere, cū sit operatio pedū, nec actu, nec potentia esse absquā pedibus poterit, sed si erit actu incedere, pedes etiā actu erūt, sin autē potētia incedere erit, pedes sicut actu possunt esse, nõ tamē incedere atquā ambulare, sic potētia nõ possunt nõ esse, sed uegetatiue, & sensitue animæ corporalis est operatio, nihil enī possunt absquā organo operari, impossibile igitur est ipsas sine corpore præfuisse. Quare nec in corpore præfuisse possunt, necesse enī est in trāsitu de corpore ad corpus absquā corpore esse, quod in uegetatiua & sensitua fieri nõ potest.

L iii

Hæc ratio propter præcedentes animas, nõ propter intel-
lectum inducitur, nec sequitur, possibile est omnes, sine
corpore præfuisse, ergo aliqua sine corpore præfuit; nõ
sive aliquã, sive oēs, nõ præfuisse absq; corpore demon-
straueris, uerũ est impossibile esse, sive absq; corpe omni-
no, sive in corpore ullã præfuisse aiam, & qd hoc duas
affert rationes, quarũ prima cuilibet à corpore iseparabi-
bili animæ accommodatur, iseparabiles eni iquit animas
nõ est possibile ipsas p seipsas ingredi. Si eni igrederẽ-
tur, essent p seipsas prius, idest separatæ, quod cõtradi-
ctiõe iplicatur. Altera separabili. Hoc est animæ intel-
lectiue, neq; eni corpus ingredi ait separatã animã sci-
licet possibile est. Verũ quoniã in factũ ingredi nõ est pos-
sibile, qd factus corpus est, ne qd forte dicat, ingredi pos-
se i sperma, nõ dicatur de corpore, sed de spiritali uir-
tute, quæ in eo est, iccirco dicit, sperma eni pmutati ali-
menti supfluitas est, ut ostẽdat spiritũ etiã, q in sperma-
te est, decisum esse à generãte. Breuius igitur atq; uni-
uersalius dicẽdũ, qd cũ dicit, neq; i corpus ingredi, cor-
pus p materia, quæ iformatur accepit, sed forma quæ
actu est, nõ potest materiã ullã iformare, ac unũ fieri cũ
ipsa, quæ uero in potentia est, sive isita, sive quãuis nul-
lo pacto est, potest tamen esse, uel ratiõe naturali elicita
in actũ, uel inata, & ifusa, corpus preparatũ iformare
potest, nec si posset ingredi, atq; iformare. Idq; ipse Ari-
stoteles, si ii psuasissent oppugnaret hmõi opinionem
Platonis. Infert, deinde relinqitur solũ intellectũ de for-
ris ingredi, & diuinũ esse solum, nihil eni opationi eis-
us corporalis comunicat operatio. Mirũ certe est, qd ho

mo in gentiliū, & poetarū, & ipsius Platonis edu-
 catus somniis, tantum hac in re uiderit, quantum po-
 stea doctores ecclesie, gratia de super illuminati uide-
 runt, sed prima causa, quibuscumque uult, dona sua elargi-
 tur. Relinquitur inquit, ut solus intellectus, id est anima in-
 tellectiva, de foris ingrediatur & diuinus solus sit,
 quod autem de foris, non ex potentia materie prodire, ne-
 que, ut platonici praesuisse, intellexit, multis perspicuum ra-
 tionibus, & necessariis est. Primum quia platonica stoli-
 ditatem, multis in locis arguit, & praesuisse animas, ita ut dis-
 scere, nihil aliud sit, quam recordari, ac reminisci, omnino
 negat, & dicentes deridet. Deinde quia omnes animas conueni-
 te singulis, ut exposuimus, potentia in spermatis praes-
 sisse asserit, nam cum potentia in semine, ac spermate nu-
 tritiuam animam dixisset, statim adiecit. Partem autem quae con-
 sequenter de sensitiva etiam anima & de intellectiva dicen-
 dum est, necesse est enim inquit potentia priusquam actu
 omnes habere. Vbi potentiam non possumus, ut dictum est,
 propter illa quae praecesserunt, & quae sequuntur, uno
 modo capere, dupliciter in uerbis eius capere cogimur.
 Vno modo pro potentia insita in materia, quae in actum
 actione naturali elicitur. Alio pro potentia, quae nullo al-
 io pacto est, quam quae esse potest. Primus praecedentibus, al-
 ter, ut uerbis suis ostenditur, intellectiva soli animae con-
 uenit, ideo sola de foris, id est non de potentia materie ue-
 nire ab eo dicitur, & certe, aut de potentia materie pro-
 dit, aut praesuit, sicut platonici dicunt, aut ex nihilo in-
 nascitur, in preparato corpore atque infunditur, sed nec
 de potentia materie uenit, quia de foris secundum ipsum

L iiii

ingreditur, & platoniorum sententiā nullo acceptat p̄
cto. Relinquitur ergo innasce, atq; infundi ipsam. Præter
rea præfuisse ullam aīam aētu oīno negat. Impossibile
enī est inq̄t de foris ingredi, & affert ratioēs, primum
q̄ inseparabiles à corpore ingredi nequeūt his uerbis,
neq; in corpus ingredi, nō possunt enim secundum ip
sum informare materiā ea principia, & in aētum ip
sam producere, unūq; cum ipsa fieri, quæ aētu præ
fuerunt, sed sola quæ uel de materiæ potentia exeunt,
uel in materia infundūtur. Accedit quod innasce solum
intellectiuam aīam, & hic, & apertius in libro de aīa
scribit. Innasce autem nihil aliud est secundum ipsum,
q̄ prius nō fuisse. Postremo q̄ ex his oībus restat re
colligens, relinquitur inq̄t solum intellectū, idest intel
lectiuam aīam, quod patet, quia duabus præcedenti
bus intellectum, sicut tertium animæ genus cōnumerat,
de foris ingredi & solum esse diuinum. Si ergo de foris
ingreditur, non prodit de potentia materiæ, aut igitur
sicut platonici dicunt, aut sicut ueritas catholis
ca prædicat, sed Plato hac in re refutatur ab ipso multis
in locis & i libris, quos de demonstratiōe cōscripsit. Hic
quoq; impossibile dicitur, præfuisse aētu animā ullam,
relinquitur ergo innasce animū in factibus humanis, cū
nec aētu nec potentia præfuerit, nisi quod potuit esse.
Vnde sequitur. Diuinum quoq; esse necessario, præser
tim cum operatio corporalis, nihil operationi eius com
municat, hoc enī demonstratur, naturam supra, natur
ā omnium corporū atq; corporaliū esse. Vnde etiā se
quitur, q̄ impossibile sit originē eius, similem esse ori

gini corporum, uel corporaliū. Origo enim singulorū,
naturæ ipsorū proportiōatur. Sed diuini & non diuini
naturā diuersissima est, & origo igitur. Quare cū cor-
pore corporalia, quæ ex potentia matricæ prodeant, nō
sic animus, sed de foris est, non quia præfuerit, sicut pla-
tonici asserunt, delabi animū, nescio quō in corpus som-
niantes, quod & à ueritate catholica & à natura rerū
alienissimū est, sed quia innascitur atq; infunditur. Ver-
rum quoniā ut spero, optarem certe, reconditam, præ
magnitudine rerum, mentē ipsius in lucē protraximus,
non erit ab re, quod paulo post superiora, simili difficul-
tate offuscatur, breuiter illustrare, ut totus hic locus in-
tegre habeatur. Genituræ aut corpus inquit, ī quo ani-
malis principii sperma, simul egreditur, alterum separa-
bile à corpore est, quibuscumq; diuinum ipsum, cōpre-
henditur qualis est, qui uocatur intellectus, alterū inse-
parabile, hoc igitur genituræ corpus resoluitur, spiritus
q; sit, cum humidā habeat aqueamq; naturam. Go-
nem, quā nonnulli latinorum, grecā uocem sicuti geni-
turam, appellant, non sperma, sed corpulentiam sper-
matis, Aristoteles nominat, sperma uero non geniturā,
sed generatiuum spiritum & formatiuum, qui potentia
in genitura est, in quem ipsius genituræ corpus resolu-
tur, nuncupat. Genituræ igitur corpus inquit, deinde
quoniā multa interposuit, ut tādē orationē absolueret,
ibi repetiit, hoc igitur genituræ corpus resoluitur. Qua-
re quā dicit alterum inseparabile esse, alterū separabile,
uel dicere uel opinari, sed ad sperma referendū est, nā
corpus genituræ hominis, resoluitur in utero in sper-

maticū spiritū, idest in uirtutem generatiuā atq; infor-
matiua, sicut cæterorum quoq; animalū. Verum ex eo
non sit progressus, nisi ad animā usq; sensitiuā, nō sim-
pliciter sed humanā, quæ cum ex potentia materie pro-
dierit, factumq; in forma p̄fecerit, ac aptum natū ad
suscipiendā intellectuā animā reddiderit, tunc produ-
citur, infunditur, innasciturq; animus in ipso corpore, sic
preparato, & ita embryonis corpus, sensitiua iā anima
p̄fectum, intellectuæ aīe materia efficitur. Et quoniā
omnis formatio materie à forma est, ipsa etiam anima
sensitiua simul cū corpore, tanquā materia regitur, gu-
bernatur, ad ulterioraq; formatur. ab aīa intellectuā
sicut à forma, non enim corpus simpliciter, sed corpus
sentiens animo subicitur. Aliter simul animal, & hō gi-
gneretur, qđ apte negat, sed gubernari formariq; ani-
malū factum spermatis est. Iā enī dictum est sperma,
generatiuam & formatiua uirtutem appellari. Ipsa er-
go aīa intellectuā, inquātū gubernat & ad ulteriora
format factum humanū, sperma non immerito appella-
ri pōt, & id est quod dicit alterū scilicet sperma, separ-
rabile à corpore est, quibuscumq; diuinū ipsum, cōpre-
henditur, qualis est qui uocatur, intellectus. Quod ue-
ro nō corpus, sed sensitiuū corpus intellectuæ & uege-
tatiuū sensitiue, & tale quiddā, uegetatiuæ aīe & ue-
getatiuæ huic, ac similiter sensitiue tanquā materia su-
bicitur, præter illa quæ dicta iam sunt. In tertio quoq;
de generatione animalū, ubi de generatiōe ex ouis agi-
tur, expressius scribit. Generatio autem ex ouo inquit
in auib; accidit. Incubante & condigerente aue, ani-

maliq; ex parte oui altera segregato. Incrementum cō
summationēq; reliqua ex parte suscipiente. Natura enī
simul animalis materiā & sufficiens alimentū in ovo po
nit. Animalis iquit materia in ovo posita est à natura.
Ouum aut nutritiuā habere aiām & per se patet, quia
nutritur & crescit, & ipse in sc̄o eiusdē negocii hæc
de ouis scribit, patet ergo q; quādam animā potentia
habent, quam hanc ultimā necessario, hæc aut nutriti
ua est, hæc enī cunctis, similiter, & animalibus inest,
& plantis. Potentia tamen non actū, aiām esse hanc in
ouis ait, quæ egressa, neq; crescit actū, neq; aluntur,
sicut plantarum cōplures in hieme, hoc igitur corpus,
sic animatū pulli materia fit, hanc enī animale princi
piū, cōtrahit, & ex hac sibi sensitivū, hoc est animalis
corpus informat, hanc nutritiuā animam non euane
scere sensitivæ, aduentu. Ventosa quoq; ova, & trita,
quæ serosa uocant, argumento sunt, nā si posteaq; ef
fusa ex utero sunt, diutius absq; cubante p̄manserint,
nutritiva extincta omnino non potest inde pullus gene
rari, non ergo euanescit nec extinguatur, sed sicut mate
riæ sensitivæ aduentu perficitur, sed apertius atq; in ge
nere, eodē de formatione, principaliū tractans mem
brorū idipsū exponit. Sic in ipsis inquit quæ gignū
tur natura ex purissima quidem materiā carnes & alio
rum organorum sensuum corpora constituit, ex reliqua
uero ossa, nervos, pilos, ungues. In singulis ergo mem
bris proportiōatam naturā materiā capit, & in toto
aiālis formando corpore id non faciet? Et qui ad mem
brū formādū, accipitur sanguis, animalis sanguis est.

materia uero quæ in corpus animalis assumitur, ne uegetans quidem erit? Quare patet; quæ admodum membrorum materia multo nobilior est, postea quæ membris est accommodata, sicut ex potentia in actum, progressa, sic uegetandi et sentiendi, anima, quamuis superioris facta materia sit, nobilior tamen est, quæ antea, sicut in ethelechia ex potentia euocata, ita nec plures in eodem, sunt formæ, et per eandem formam aliquid in specie, et in genere collocatur, homo enim et homo; et animal eodem animo est. Nam post animi aduentum, corpus sensituum, non animal, sed materia est animalis; primum dico non posterum, hoc enim illius enthelechia est, illud ad huc potentia est, sensitua enim anima, quæ prius erat corporis forma, simul cum corpore quasi materia per animam intellectiuam perficitur et à potentia in actum educitur. Verum de his alii uideant, nobis enim non quomodo res habeat, sed quid ipse Aristoteles senserit hic exponendum, erat, de quibus tamen, quoniam idem mea sententia, sunt, plura diceremus, nisi et longum esset, et à re, qua de agitur alienius. Sed queret quispiam, à quo infunditur aut producitur animus in corpore humano, nam à seipso innasci non potest, quia non est in potentia materie, unde igitur imittitur, aut quare id Aristoteles non tetigit, non est huius negotii, ac ideo nullum, hic ea de re uerbum facit, habetur tamen in aliis generalius, nam si omnia quæ sunt, à prima secundum esse causa dependet, si omnia quæ uiuunt, inde uiuunt, quis dubitabit animum quoque ipsius et esse et uiuere, et moueri, à prima secundum ipsum, causa dependere? nemo prorsus, sed ideo mi-

rum in modum, cuius inter se convenire, hinc etiam im-
mortalitas animi confirmatur, nam quod divinum est,
quodque non ex potentia materiae, sed immediate à primo
producit, id non potest esse immortale, hic quoque as-
truitur, quod Aristoteles non ex materia sed ex nihilo, univer-
sa produci à prima causa sensit, nam si animum huma-
num ex nihilo producit, cur universa non producit ex
nihilo? an quia difficilius est? at nihil est difficile illi qui
actus est purus, an non idem est, quantum ad posse, muscas
ex nihilo et caelum, producere? animum autem ex nihilo
produci satis aperte dicitur, nam dicere nullomodo, nec
actu nec in potentia materiae praesuisse, id nihil aliud
est, quam praedicare, ex nihilo esse productum.

De providentia et fato.

Hinc denique providentia primae causae appri-
me comprehenditur, quod nobis ultimum, in hoc vo-
lumine propositum est, nam si preparato praecedentibus
animalibus, humano factu, statim à primo principio
animus infunditur, non extra corpus, sed in-
tra creatus atque productus, (hoc enim innasci secundum
ipsum significat) quis est qui vere poterit asserere provi-
dentiam, aut omnino negari ab Aristotele, aut usque glo-
bum luminae solummodo concedi? Id enim à nonnullis plato-
nicis, ad ipsum reicitur. Vbi hoc reppererunt, nescio. Quod
potuerunt volueruntque fingere? scio. Temeritas certe
audaces ad omnia homines facere solet, et quoniam pau-
cissimi Aristotlem penitus intelligebant, pro vero pos-
se mendacium recipi, crediderunt. Innasci intellegunt in
humanis factibus, cum ne potentia quidem materiae praesu-